

A Laczkó Dezső Múzeum története

II. rész

KÁKONYI ANNA

A LACZKÓ DEZSŐ MÚZEUM TÖRTÉNETÉT ÁTTEKINTŐ MUNKA ELSŐ RÉSZÉ a vármegyei múzeumi gondolat megszületésétől a második világháború utáni gyökeres változásokig tárgyalta az intézmény első bő négy évtizedét. (*Veszprémi Szemle*, 2016. 3.) Jelen írás a 20. század közepétől, az államosított múzeumtól kezdődően napjainkig terjedő időszak fontosabb jellemzőit igyekszik sorra venni.

Veszprémi Állami Múzeum – Bakonyi Múzeum. A központosított működés időszaka

Az 1949. évi 13. törvényerejű rendelet értelmében a vidéki, korábban vármegyei múzeumok állami tulajdonba kerültek. Ez a törvény mondta ki azt is, hogy minden, földből előkerült régészeti lelet a magyar állam tulajdona, előkerülésüket a területileg illetékes múzeumnak kell jelenteni.¹ A korábbiakhoz képest teljesen új működés körülményei körvonalazódtak, melynek legfontosabb jellemzője a központi irányítás volt. Létrehozták a múzeumokat irányító központi szervet, a Múzeumok és Műemlékek Országos Főfelügyelőségét (a továbbiakban MMOK). Az országos központ vezetője, Ortutay Gyula hangsúlyozta a múzeumok új feladatait, amelyek közül az egyik legfontosabb volt, hogy a múzeumoknak is „*az ideológiával harcoló nevelő intézményekké kell válniok*”.² A népművelő és propagandamunkának kiemelt szerepet kellett kapni a szakmai dolgozók munkájában, és az 1951-ben elkészült állandó kiállítás tervei is a fenti célok jegyében születtek. Akárcsak a gyárakban, üzemekben, a múzeumok között is munkaversenyt hirdettek – a szombathelyi múzeum például 1950-ben versenyre hívta ki a veszprémit kiállításrendezésben –, április 4. alkalmából munkafelajánlásokat tettek és a múzeumokat is felszólították a részvételre a békéért való küzdelemben. Rákosi Mátyás 60. születésnapja alkalmából (1952) kiállítást rendeztek.³ Központi utasításra munkásmozgalmi dokumentumokat, tárgyakat gyűjtöttek, Lenin halálának évfordulójáról minden évben megemlékeztek, 1956-ban Lenin-sarkot létesítettek.⁴ Az ebből a korszakból fennmaradt

múzeumtörténeti dokumentumok helyenként mégis arról tanúskodnak, hogy a központi vezetés nem volt maradéktalanul elégedett a veszprémi múzeum propaganda-munkájával: egy, az MMOK által múzeumoknak meghirdetett munkaversenyben a veszprémiek semmiféle elismerésben nem részesültek, az értékelés „igen jó szakmai felkészültség mellett ideológiai passzivitás”-ról számolt be.⁵ A központ működésének három éve alatt a múzeumok minden munkáját az MMOK irányításával, jóváhagyásával végezhettek. Az új kiállításokat a központtal egyeztetett forgatókönyvek alapján maga az MMOK múzeumrendező utazó brigádja építette meg és rendezte be, meghatározott terv szerint sorra járva a vidéki múzeumokat.

Laczkó Dezső szobrának szállítása 1951-ben. A szobrot ismeretlen tettesek ledöntötték, ezt követően helyezték át mai helyére. A múzeum feldíszített homlokzatán „Éljen a VII. május 1.” és a „Magyar dolgozók! Munkával, fegyelemmel, éberséggel erősítsétek drága hazánkat, védjétek a békét!” feliratú zászlók. Alattuk Lenin, Rákosi és Sztálin portréi. Fotó: Vajkai Aurél. LDM Fotónegatívár

A veszprémi közgyűjtemény élén, amely ebben az időszakban többek között a Veszprémi Állami Múzeum nevet is viselte, 1949–1955 között Vajkai Aurél néprajzkutató (Kolozsvár, 1903 – Budapest, 1987) állt.⁶ Rajta kívül mindössze egy, a természettudományos területen dolgozó segédtszítviselő, Vigh Gusztáv és két hivatalsegéd látta el a feladatokat. Hamarosan visszatért az állományba Mészáros Gyula régész, aki 1945 előtt már dolgozott a múzeumban, pályáját katonai szolgálat, majd szovjet hadifogság szakította félbe. Történész, művészettörténész felelőse azonban továbbra sem volt a gyűjteményeknek.

Az első ötéves terv (1950–1954) irányelvei szerint a veszprémi múzeumot tájmúzeummá fejlesztették, gyűjtési profilját elsősorban a Bakony természeti környezete, régészeti kultúrája és néprajza – különös tekintettel a faiparra és a pásztorkodásra –, valamint a helyi képzőművészek alkotásai adták. A városok közül elsősor-

Rákosi Mátyás 60. születésnapja (1952. március 9.) alkalmából rendezett kiállítás a múzeumban. Fotó: Vajkai Aurél. LDM Fotónegatívtár

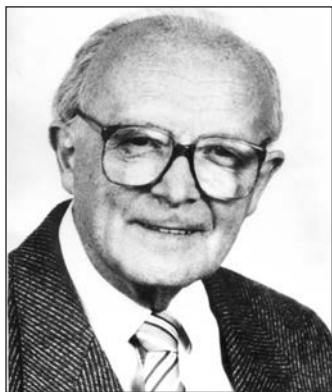
ban Veszprém és Pápa történetének vizsgálata volt kívánatos.⁷ Ennek az arculatnak a tükrében az intézmény 1951-ben a Bakonyi Múzeum nevet kapta, amit egészen 1990-ig viselt.⁸

A második világháború utáni zűrzavaros időszak fő feladatai – ha a hozzájuk kapcsolt ideológiától el tudunk vonatkoztatni – alapvető jelentőségűek voltak. Az egyik legfontosabb egy új állandó kiállítás létrehozása volt, amihez azonban el kellett végezni olyan alapfeladatokat, mint a raktárak rendezése, a tárgyak nyilvántartásának rendbetétele, és célként tűzték ki az épület alagsorában fotólabor

Dr. Vajkai Aurél néprajzkutató, a múzeum igazgatója 1949–1955 között. LDM Fotónegatívtár

és restauráló műhely létrehozását.⁹ Mindehhez állami segély, illetve hitel biztosított fedezetet. 1953-ban megszűnt az MMOK, a múzeumügyet a Népművelési Minisztérium vette át. Ebben az időszakban országos szinten a múzeumok „kulturális propagandá”-ban betöltött szerepe lett különösen hangsúlyos.¹⁰

A korszakra jellemző, „teljesítménycentrikus” munka folyt a műtárgyanyag nyilvántartásában is: 1951-ben, illetve 1953-ban megkezdtek a gyűjtemények a korábban használt ún. szerzeményi naplójából szakleltárkönyvekbe való kampányszerű átteltározását, aminek köszönhetően rengeteg műtárgytörténeti adat örökre elveszett. Hasonló ütemben és módon folyt az 1952. évi 4. törvényerejű rendelet végrehajtásaként állami tulajdonba vett és múzeumba szállított tárgyak nyilvántartásba vétele is.

Dr. Szentlélek Tihamér régész, 1955–1960 között a Bakonyi Múzeum igazgatója. LDM Történeti fényképtár

A múzeum élére 1955-ben Szentlélek Tihamért (Nagyvárad, 1919 – Budapest, 2007) nevezték ki. A neves muzeológus, régész szakember pályáját jogi tanulmányokkal kezdte, majd ókori és középkori régészként diplomázott. Fiatalemberként került a veszprémi múzeum élére, a megyében az örvényesi római telep feltárása fűződik a nevéhez, legnagyobb jelentőségű munkája azonban Savariához kötődik, az ottani Isis-szentélyt tárta fel, irányította annak helyreállítási munkáit, és kiállítást rendezett be az Iseum romkertben. E kiemelkedő szakmai munka nyomán 1961–1972-ig a szombathelyi Savaria Múzeum igazgatójaként működött. Minden bizonnyal fontos tapasztalatokkal szolgáltak számára a nehézségekkel teli ötvenes években Veszprémben töltött igazgatói évei.

Szentlélek Tihamér 1956 decemberében a Népművelési Minisztériumnak tett jelentéséből kiderül, hogy a forradalom alatt szerencsére nem érték komoly károk a múzeumot: az épület kapott találatot, de a kiállítás csak csekély mértékben sérült, a gyűjteményi anyagban sérülést csak néhány tárgyon észleltek.¹¹ 1957 elején már egy új állandó kiállítás tématerve is készen állt, amit még abban az évben terveztek megnyitni. A kiállítás első része megyei vonatkozású volt, a természettudományos, természetrajzi részbe – melyeknek kidolgozása Papp Jenő feladata volt – ágyazva jelent meg a néprajzi gyűjteményi anyag, mindkettő elsősorban a Bakonyra és az erdőhasználatra koncentrált. Ezután Szentlélek összeállításában következett a történeti-régészeti anyag, kezdve a régészeti korokkal, majd Vajkai Aurél tervei szerint egy veszprémi várostörténeti szakasszal ért véget a négytermes tárlat.¹²

A megyei múzeumi szervezet

A központi, állami irányítás korszaka után a második ötéves terv (1961–1965) a megyei tanácsok kezelésébe utalta a megyék területén működő múzeumokat, gyűjteményeket.¹³ Ez a decentralizálás országszerte fellendülést hozott a megyei múzeumok életében, igaz, megyénként eltérő mértékben. Éri István régész, történész kapta a feladatot, hogy veszprémi központtal kialakítsa a Veszprém megyei múzeumi hálózatot – amibe az 1950–1978 között érvényes közigazgatási beosztásnak

Éri István megyei múzeumigazgató (1961–1973) munkaértekezletet tart 1969-ben. Fotó: Zeitler Gusztáv. LDM Fotónegatívár

megfelelően – beletartoztak a keszthelyi járás intézményei is. Éri István (Pécs, 1929 – Budapest, 2009) fiatalon, 1961-ben lett a Bakonyi Múzeum vezetője. Egyetemi tanulmányai után a Nemzeti Múzeumban dolgozott, Veszprém megyével pedig a nagyvázsonyi vár és pálos kolostor ásatása és helyreállítási munkálatai során ismerkedett meg. Igazgatóságának tizenkét éve egy ma is jó szívvvel emlegetett, kiemelkedő korszakként él azok emlékezetében, akik dolgozhattak vele. Akik pedig a múzeumtörténeti dokumentumok és az éves összegző jelentések alapján ismerkednek ennek az időszakkal a történetével, egy jól dokumentált, eseményekben és változásokban gazdag, fellendülő időszakkal találkozhatnak.

Éri István első nagy feladata a megyei múzeumi rendszer megszervezése volt. 1961 decemberében a Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya a keszthelyi, tihanyi és veszprémi múzeumokat formálisan, költségvetés nélkül a Megyei Tanács kezelésébe adta, ez a lépés jelentette a megyei múzeumi szervezet kialakításának kezdetét.¹⁴ A különböző helyzetű, jogállású és igényű múzeumi létesítmények egy keretbe foglalása, gazdaságilag és szakmailag egységes kezelése több év alatt, több ütemben valósult meg. 1962-ben a Veszprém megyei múzeumi hálózat tizenkét múzeumból és kiállítóhelyből állt,¹⁵ 1969-ben azonban – az olyan intézményeket is beleszámítva, amelyek nem közvetlenül a megye fenntartásában álltak, de szakmailag a múzeumi igazgatóság irányította a munkájukat¹⁶ – huszonöt tagot számlált. Ez az akkori magyarországi vidéki múzeumok számának 18,5%-át tette ki!¹⁷ Pest megye után a második legnagyobb múzeumi hálózat működött Veszprém megyében.

A Veszprém megyei múzeumi szervezetbe, valamint a Bakonyi Múzeum szakmai felügyelete alá tartozó múzeumok és kiállítóhelyek 1963-ban. Az ábrát készítette: Molnár Jenő

lent publikációk mellett – az 1972-ben a Bakonyi Múzeumból kivált és Zircen önállóan működő Bakonyi Természettudományi Múzeum ma is látható állandó kiállítása. Emellett maga az intézmény önállósodása is, hiszen az összegyűlt természettudományos gyűjteményi anyag túlmutatott egy múzeumi osztály keretein.

1963-ban útjára indult a Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei sorozat, amely elsősorban a múzeum munkatársainak, de vendégszerzők Veszprém megyei publikációinak is teret adott. 1974-ig tizenkét évkönyv jelent meg, többségüket Éri István szerkesztette. Éri István célul tűzte ki a megye ipartörténetével foglalkozó kutatók munkájának összehangolását, ennek érdekében 1966-tól másodállásban alkalmazta Nagybakay Pétert, aki a céhtörténeti anyag folyamatos feldolgozását kapta feladatként.¹⁹

A szakmai, gyűjteményi munkát illetően is fontos előrelépések történtek a korszakban. 1967-ben végre lehetőség nyílt legújabbkoros történész alkalmazására is Berta István személyében, aki a 20. század történetével foglalkozott.²⁰ A néprajzi gyűjtemény gyarapítását, tudományos feldolgozását 1967-es nyugdíjba vonulásáig Vajkai Aurél látta el, akinek a nevéhez számos maradandó munka fűződik, gondolhatunk itt a Szentgál néprajzát feldolgozó két kötetre, vagy arra a mintegy harmincezer fényképfelvételre, amely páratlan dokumentációs és forrásértékkel bír. Vajkai

Ez a korszak nemcsak az igazgató szervező- és irányítóképességét dicséri, több maradandó, nagyszabású tudományos program és országos szinten is kiemelkedő közönségkapcsolati, közművelődési tevékenység is fűződik hozzá. Már 1962-ben elindultak az MTA Régészeti Intézete nagy vállalkozásának, a Magyarország Régészeti Topográfiaja kötet sorozatnak az előmunkálatai, ennek eredményeként az országban elsőként Veszprém megye járásaira vonatkozó négy kötet jelent meg 1966 és 1972 között.¹⁸ Kiemelkedő természettudományos munka is folyt a múzeumban.

Papp Jenő vezetésével több éves, nagyszabású kutatás kezdődött a Bakonyban külső munkatársak bevonásával „A Bakony természeti képe” címmel. A végül csaknem négy évtizedes munka egyik eredménye lett – az időközben megie-

*Csoportkép, készült Isaszegi János restaurátor nyugdíjba vonulása alkalmából
1970-ben. Fotó: Zeitler Gusztáv. LDM Fotónegatívtár*

1. Éri István régész, megyei múzeumigazgató, 2. Isaszegi Jánosné, 3. Isaszegi János restaurátor, 4. Ézsiás István kiállításrendező, restaurátor, 5. Scherer János ny. főszolgabíró, adattáros, 6. Bárdosi Lászlóné gazdasági igazgató, 7. Kollár Józsefné gazdasági ügyintéző, 8. Törő László néprajzos, 9. Král Éva festőrestaurátor, 10. Hadnagy László ny. pedagógus, néprajzos, 11. Eckert Anikó kerámiarestaurátor, 12. Szűcs Lajos villanyszerelő, karbantartó, 13. Tóth Sándor zoológus, 14. Berta István történész, 15. Törő Lászlóné Ruppert Klára textil-papírrestaurátor, 16. Vitéz Ágnes kerámiarestaurátor, 17. Baloghné Mariann vezető teremőr, 18. Kloó Jánosné teremőr.

nyugdíjba vonulása után a végzős egyetemista Törő László lett a néprajzos, aki a Balatoni Múzeum munkatársával, Petánovics Katalinnal kidolgozta a néprajzi gyűjtemény fejlesztésének és egy új állandó néprajzi kiállítás elkészítésének érdekében a megye néprajzi kutatásának tízéves tervét.²¹ Éri gyakorlati lehetőséget biztosított egyetemi hallgatóknak, végzős egyetemistáknak. Így került Veszprémbe, majd lett később állandó munkatárs többek között Gopcsa Katalin művészettörténész és Palágyi Sylvia régész.²²

Megkezdődött az addig kisebb figyelmet kapott gyűjteményrészek fejlesztése és rendezése, illetve az adattári anyag beletárolása, ebben többek között Scherer János

végzett kiemelkedő munkát. Az egykori járási szolgabíró, főszolgabíró, a második világháború után megyei tisztviselő nyugdíjazása után lett a Bakonyi Múzeum munkatársa és az intézmény adattárának működtetője. Kitaró és precíz munkájának emlékét több tízezernyi beletárolt és rendezett forrásértékű és dokumentációs anyag őrzi.

Nemcsak a tudományos és gyűjteményi munka, hanem a restaurálás és a kiállításrendezés terén is komoly előrelépések történtek. 1969–70-ben restaurátori és kiállításrendezői, technikai műhelyeket alakítottak ki.²³ A megyeszerte növekvő számban készülő kiállítások, gyűjtések, ásatások munkái több szakembert igényeltek: 1966-tól érkező restaurátor munkatársak, majd saját költségvetésből felvett kezdő segédrestaurátorok voltak jelenlegi restaurátor kollégáink elődei.

A meglévő vidéki kiállítóhelyek mellett újak is létesültek a korszakban: 1966-ban a tihanyi néprajzi kiállítás és a pálkövei Bajcsy-Zsilinszky Endre Emlékház, 1967-ben a nagyvázsonyi Schumacher-ház kiállítása, 1969-ben pedig a bakonybéli tájház. A balatoni idegenforgalomra alapozva, az idegenforgalmi hivatal és a megyei tanács együttműködésével szervezett Éri a tihanyi apátságban – az épület 1964-es műemléki kutatása és renoválása után – nyaranta nagyszabású képzőművészeti kiállításokat.²⁴ Eközben Egry József badacsonyi műteremházát emlékmúzeummá bővítették, festményeinek megvásárlásával pedig összegyűjtötték a kiállítás anyagát. A badacsonyi emlékmúzeum 1973-ban nyílt meg. Az egyre bővülő múzeumi szervezet sikeres kiállításai impozáns látogatószámokat eredményeztek: 1964-ben 606 000 látogatót regisztráltak a megye múzeumaiban, 1965-ben pedig egymillió.²⁵ Ekkorra az egész ország kulturális életében tényező volt Veszprém. Az 1968-as év statisztikai adatai szerint az ország második legnagyobb költségvetésű megyei múzeuma volt a veszprémi, amely gyűjtőmunka és tudományos feldolgozás tekintetében is kiérdemelte ezt a pozíciót. A népművelés-ismeretterjesztés terén azonban kimagaslóan az első helyen végzett.²⁶

Az Éri-korszak egyik legfőbb erőssége a közművelődési terület volt. A színvonalas ismeretterjesztést, a múzeumok közönségével való minél közelebbi kapcsolattartást szolgálták az olyan intézkedések, mint a tudományos dolgozók heti inspekciónak bevezetése, a honismereti és helytörténeti munkát koordináló munkatárs alkalmazása, vagy a Balatoni Nyári Szabadegyetem, a veszprémi Honismereti-Múzeumbaráti Szakkör megszervezése.²⁷ Számos ismeretterjesztő előadás, tárlatvezetések, kiadvány, cikk, többnyelvű kiállítási katalógus fémjelezte ezt a munkát.

Az 1968-as év fontos változásaként kiköltözött az épületből a megyei könyvtár, így a múzeum némileg több helyhez jutott.²⁸ Immár az épület földszintjét is múzeumi célra lehetett igénybe venni.²⁹

Éri István 1973-ig volt a Veszprém megyei múzeumi szervezet igazgatója. Szervezőképessége, hozzáértése, kitarása az élvonalba emelte a Veszprém megyei

múzeumokat. Országos szintű feladatot kapott: a budapesti Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ szervezését bízták rá.

Dr. Kralovánszky Alán régész, megyei múzeumigazgató 1974–1976-ig. LDM Fotónegatívtár

A következő években, 1974–1976-ig szintén budapesti, országosan és nemzetközi szinten is ismert tudományos szakember, Kralovánszky Alán (Budapest, 1929 – Budapest, 1993) régész, muzeológus vezette az intézményt. Kralovánszky 1965-től a székesfehérvári István Király Múzeumban dolgozott, ahol a királyi bazilika feltárásában szerzett érdemeket. 1974-től Veszprémben folytatta munkásságát. Itt több fontos ásatást is végzett, többek között a Gizella-kápolna és a vár különböző területein.

Igazgatóságát rövidre szabta az a tény, hogy nem tudott a kor politikai elvei szerint működni – minden körülmények között önállóan gondolkodó, szabad szellemként emlékeznek rá egykori kollégái.³⁰ Bár erről az időszakról nem – és voltaképpen az 1960-as éveket követő egyik időszakról sem – áll rendelkezésre kimerítő részletességű, érdemi múzeumtörténeti dokumentáció, a visszaemlékezések alapján magas szakmai színvonalú munka és jó közönségkapcsolati irányelvek képe rajzolódik ki.

1976-ban részben Kralovánszky Alán kezdeményezésére kezdődött meg a balácapusztai római lelőhely ásatásainak második, nagyszabású szakasza. Az akkor huszonöt évre tervezett program ismét felvetette Laczkó Dezső és Rhé Gyula elképzelését: a balácai római villa anyagának külön épületbe való elhelyezését.³¹ Az ása-

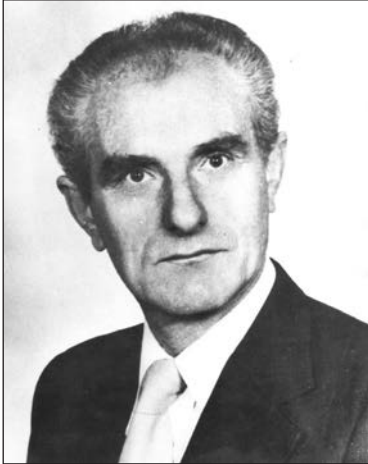

tások folytatását a megyei állami és a pártvezetés is szorgalmazta. Feltehetően szimpatikus volt az akkori vezetés számára a „nemzetközi” és központosított Római Birodalom kora, ezért is támogatták az ezt a korszakot célzó kutatásokat.³²

Az 1970-es évek közepére a raktározási gondok mellett egyre inkább nyomasztóvá vált a Bakonyi Múzeum állandó kiállításának helyzete. Az 1950-es években

Koncz Pál restaurátor, később műtárgyvédelmi osztályvezető munka közben, 1974. Fotó: Törő László. LDM Fotónegatívtár

készült tárlat mind tartalmi, mind esztétikai szempontból elavultnak számított, a bemutatott műtárgyak állaga is hagyott kívánnivalót maga után. Az állandó kiállítás 1978-ban szűnt meg véglegesen, helyét néhány évre ideiglenes tematikus kiállítás vette át. Ezzel párhuzamosan a gyűjtemény raktárhelyzetén is sürgősen javítani kellett.

Dr. Tóth Sándor természettudományos muzeológus, megyei múzeumigazgató 1976–1980 között. LDM Történeti fényképtár

Az igazgatói székben Kralovánszky Alánt követő Tóth Sándor (igazgatósága az 1976–1980-as évekre esett) idejére tehető egy olyan stabil közösségi háló intézményesülése, amely a múzeum aktív holdudvarát képezte. 1978-ban tartotta alakuló közgyűlését, hivatalosan pedig 1979-ben kezdte meg működését a Veszprém Megyei Múzeumok Baráti Köre, az a múzeumpártoló egyesület, amelynek jogelődje a múzeum alapításában is nagy szerepet játszó Veszprémvármegyei Múzeumegylet volt. A '70-es években megalakult Baráti Kör tulajdonképpen a háború után megszűnt egylet újjáalakult utódja volt.³³ Az egyesület azóta folyamatosan – 2010 óta Veszprémi Múzeumegylet néven – működik. A Baráti Kör szervezése során az első felhívásra 220 belépési nyilatkozat érkezett vissza. Ez a nagyfokú érdeklődés annak a '70-es évek végén megélnéknél társadalmi igénynek is köszönhető, amely civil szervezetek létrehozására irányult. A politikai hatalom ekkor már lehetővé tette, a kultúrpolitika közművelődést pártoló hozzáállása pedig segítette a hasonló egyesületek országszerte való létrejöttét.³⁴ A nagy taglétszám lehetőséget adott arra, hogy az egyesület szakcsoportokban dolgozzon, így a tagok különböző érdeklődését is kielégíthették. Lackovits Emőke, Kralovánszky Alán és Ilosvay György muzeológusok vezetésével néprajzi, településtörténeti és természettudományi szakcsoportok alakultak.³⁵ Időközben a zirci múzeum önállósodásával a természettudományi szakcsoport kivált, helyette a később belépő új kollégák és szakemberek – Fodor Zsuzsanna, Balassa László és Rainer Pál – új szakcsoportokat alakítottak. A szervezőmunkát hosszú évekig Geiszt Jakabné, majd az ő nyugdíjba vonulása után 2017-ig Regenye Judit végezte. A Baráti Kör mint egyesületi forma lehetőséget adott a tagok, helytörténeti kutatók és muzeológusok kapcsolattartására, a gyűjtők szakemberek irányításával végezheték kutatásaikat, az egyesületnek pedig a kezdeti időkben anyagi lehetőségeik is voltak a munkák megjelentetésére. Az egyesületi tagok a múzeumi adattárban őrzött pályamunkái ma is gazdag forrásanyagot jelentenek a helytörténeti

Az 1978-ban bezárt állandó kiállítás néprajzi része, 1974. Fotó: Törő László. LDM Fotónegatívár

meg Törőcsik Zoltán (Tiszavárkony, 1942 – Bakonyszentkirály, 2005) tanár, régész muzeológus igazgatóságának – 1980–1987 – évei alatt a felsőörsi raktárak kiépítése 1983-tól.³⁶ A Bakonyi Múzeum Erzsébet sétányi (akkor Lenin ligeti) épületében lévő, folyamatosan újabb és újabb helyiségek átalakításával nyert műtárgyraktárak ekkorra zsúfolásig megteltek, a gyűjtemények hozzáférhetetlenné váltak. Az alagsori restaurátor- és kiállításrendező-műhelyek is kis alapterületen, szerény felszereltséggel kaptak helyet. Az 1982-es évben mintegy 150 000 db egyedileg nyilvántar-

Dr. Törőcsik Zoltán régész, megyei múzeum-igazgató 1980–1987 között. LDM Fotónegatívár

kutatások számára. A baráti köri rendezvények hagyományos formáját a havonta megrendezett előadások és az éves kirándulások jelentették, de a tagságra számítani lehetett bármilyen múzeumi rendezvényen önkéntesként, máskor gyűjtőként, régészeti leletbejelentőként.

Az intézményi és gyűjteményi helyzethez visszatérve, a gyűjtemények folyamatos gyarapodása miatt a korábban említett raktározási problémák az 1970-es évek végére tarthatatlanná váltak. A múzeum épülete nem tudott tovább megfelelni a kiállítóhely, raktár és szakmai háttérmunka kívánalmainak.

Ennek megoldásaként kezdődött meg Törőcsik Zoltán (Tiszavárkony, 1942 – Bakonyszentkirály, 2005) tanár, régész muzeológus igazgatóságának – 1980–1987 – évei alatt a felsőörsi raktárak kiépítése 1983-tól.³⁶ A Bakonyi Múzeum Erzsébet sétányi (akkor Lenin ligeti) épületében lévő, folyamatosan újabb és újabb helyiségek átalakításával nyert műtárgyraktárak ekkorra zsúfolásig megteltek, a gyűjtemények hozzáférhetetlenné váltak. Az alagsori restaurátor- és kiállításrendező-műhelyek is kis alapterületen, szerény felszereltséggel kaptak helyet. Az 1982-es évben mintegy 150 000 db egyedileg nyilvántar-

tott műtárgy képezte a Bakonyi Múzeum gyűjteményét, ezzel együtt egyre gyorsabban növekedett az évenkénti gyarapodás.³⁷ A Megyei Tanács ekkor a Veszprémtől tíz kilométerre fekvő Felsőörsön egykori tsz-épületeket vásárolt meg, amelyek átalakítási, hasznosítási tervét a múzeumi igazgatóság elkészítette.³⁸ 1983-ban a raktárak és a restaurátorműhelyek kiköl-

A Bakonyi Múzeum régészeti raktára 1974-ben. Fotó: Törő László. LDM Fotónegatívtár

töztek, azonban az ideális állapot ekkor még messze volt, hiszen az első időszakban a korábbiaknál is kisebb alapterületű, egyterű raktárhelyiség állt rendelkezésre. Egy komplex, sokoldalú tevékenységre lehetőséget biztosító, korszerű raktár-, restauráló- és kiállításrendezőközpont tervei azonban készen álltak.³⁹

Az 1984-es év fontos eseményeként emlékezhetünk meg arról, hogy nyolcvan évvel az első leletek megtalálása után megnyílt a nemesvámos-balácapusztai római kori villagazdaság és romkert május 18-án, a múzeumi világnapon.

A Bakonyi Múzeum épületében is nagyszabású változás történt: az épület felújítása után 1985. október 4-én az Országos Múzeumi és Műemléki Hónap legrangosabb eseményeként megnyílt a „*Bakony és a Balaton-felvidék évezredei*” című állandó kiállítás, amelyhez katalógus is készült.⁴⁰ A régió történetét, néprajzát bemutató reprezentatív kiállítás elkészítésében már fiatal, új kollégák is részt vettek. A korábbi évek, évtizedek tervezett létszámbővítéseinek köszönhetően a tudományos gárda lefedett minden régészeti, történeti kort, több néprajzos is dolgozott a múzeumban. A kiállítás forgatókönyvét Törő László szerkesztette, szerzői: Cs. Dax Margit, Fodor Zsuzsanna, Kralovánszky Alán, Lackovits Emőke, László Péter, Palágyi Sylvia, Perémi Ágota, Regenye Judit és Veress D. Csaba voltak. A kiállítást komoly előkészítő munka előzte meg. A tudományos munka elismeréseként a Művelődési Minisztérium és az MTA tudományos kutatóhellyé minősítette a Bakonyi Múzeumot.

Rendszerváltástól fenntartóváltásig

Az 1980-as évek végéhez közeledve a társadalmi rendszer megváltozása a kulturális és a múzeumi szférában is nyilvánvalóvá tette, hogy a korábbi módon nem lehet folytatni a munkát. A költségvetés szerkezete átalakult: a támogatás már nem

Dr. Praznovszky Mihály irodalomtörténész, megyei múzeumigazgató 1987–1993 között. LDM Fotónegatívtár

volt elegendő a szakmai munka korábbi színvonalon való végzésére, egyre nagyobb szerepet játszott a külső – pályázati, alapítványi – források bevonása. A forráshiány egyik következménye a létszámrevízió volt.⁴¹ Ezzel az összegzéssel kezdi az 1987–1992-es időszakról szóló jelentést Praznovszky Mihály, aki 1987–1993 között volt a múzeum igazgatója. A salgótarjáni születésű irodalomtörténész a Veszprém megyei előtt a Nógrád megyei múzeumi szervezetet irányította.

Részben a költségvetési nehézségekkel, részben a kibontakozó önkormányzatisággal állt összefüggésben a megyei múzeumi hálózat változása is. Országos viszonylatban Veszprém az elsők között igyekezett helyi önkormányzati kezelésbe adni a kismúzeumokat, kiállítóhelyeket. Más kiállítóhelyeket elavultság vagy egyéb okok miatt megszüntettek. Megnyíltak azonban

új, népszerű kiállítóhelyek is, így 1990-ben a badacsonyi Szegedy Róza-ház, vagy a balatonfüredi Jókai Villa.⁴² 1992-ben a zirci természettudományi múzeum is kivált a megyei múzeumi szervezetből, önálló, megyei fenntartású intézmény lett. A rendszerváltást követő időszakra tehető a korábban államosított egyházi vagyon visszadása is: ekkor vált le a múzeumi szervezetből a tihanyi apátsági kiállítóhely.

A múzeumi szervezetben dolgozó szakalkalmazottak továbbra is a megye egészére kiterjedő tevékenységet folytattak, magas színvonalon. A muzeológusok a gyűjtőmunkán kívül elvégezték a feldolgozást, eredményeikről publikációikban adtak számot a múzeum periodikáiban vagy országos tudományos kiadványokban. Részt vettek hazai és külföldi szakmai konferenciákon, tudomány népszerűsítő céllal pedig szerte a megyében tartottak előadásokat. Fontos területe maradt munkájuknak a múzeumban végzett tárlatvezetés, amelynek során az érdeklődő közönséget fogadták és tájékoztatták mind a látnivalókról, mind a múzeum munkájáról.⁴³ A szakterületek mindegyikéért szakmuzeológus felelt. A régészet fő munkaterületén Regénye Judit az őskori lelőhelyek, Palágyi Sylvia a római kori, mindenekelőtt a balácapusztai, Cs. Dax Margit és S. Perémi Ágota a népvándorláskori, Rainer Pál elsősorban a középkori lelőhelyek feltárásáért, a leletek tudományos feldolgozásáért volt felelős. A néprajz területét S. Lackovits Emőke irányította, Ács Anna félállásban néprajzsként, félállásban irodalomtörténészként tevékenykedett. Törő László néprajzos ekkor átvette a felsőörsi raktárközpont szakmai irányítását. Az új- és legúj-

jabbkori történeti muzeológia területén V. Fodor Zsuzsa és Veress D. Csaba tevékenykedett, 1987-től pedig állandó művészettörténész muzeológusa is volt az intézménynek Gopcsa Katalin személyében.⁴⁴ A felsőörsi műtárgyvédelmi központban hét szakrestaurátor dolgozott, szakmai vezetőjük 1989-ig Jánoska Péter fémrestaurátor, őt követően nyugdíjba vonulásáig Koncz Pál papírrestaurátor volt. Közönségkapcsolat fejlődését az önálló közművelődési osztály létrejötte jelezte. A múzeumi előadások, rendezvények megtartására külön közművelődési terem állt rendelkezésre. A közművelődési tevékenység rendkívül széleskörű volt: változatos programokat, foglalkozásokat kínáltak mind az iskoláknak, mind a felnőtt érdeklődőknek.

Az 1990. év fontos állomás volt a múzeum történetében: a Bakonyi Múzeum név helyett az intézmény felvette az alapító múzeumigazgató, Laczkó Dezső nevét. Ebből az alkalomból emléktáblát is avattak a múzeum lépcsőházában.⁴⁵

1993–94-ben reprezentatív évkönyvkötettel emlékeztek a múzeum fennállásának 90. évfordulójára.

Cs. Dax Margit régész, megyei múzeumigazgató 1993–1998 között. LDM Fotónegatívár

Praznovszky Mihályt Cs. Dax Margit régész követte az igazgatói székben 1993–1998 között, majd a történeti osztály vezetője, V. dr. Fodor Zsuzsa nyújtott be sikeres pályázatot az igazgatói pozícióra, és egészen 2009-ig be is töltötte azt.

A 2000-es években a közönségkapcsolati területen megnőtt a múzeumpedagógia szerepe, ettől az időszaktól kezdve alkalmaz múzeumpedagógus munkatársat az intézmény. A múzeumi ismeretterjesztés új formájaként indult el 2005-ben a Múzeumi Szabadegyetem első tanéve. Az azóta is közkedvelt előadássorozat minden évben új tematikával jelentkezik, amit többnyire muzeológusok járnak körbe egy-egy alkalom keretében.

Ismét időszerűvé vált a múzeum állandó kiállításának megújítása, erre egy, a vidéki múzeumok modernizációját elősegíteni hivatott minisztériumi támogatás nyújtott lehetőséget. Ennek keretében nemcsak a ma is álló „*Szellem a tárgyban..., a helyben..., a képben*” című állandó kiállítás, valamint a Látványkönyvtár és Tudástár nyílt meg 2006-ban,⁴⁶ hanem megtörtént a múzeumi előcsarnok rekonstrukciója is. A ma is látható, modern szemléletű kiállítás megnyitásakor a muzeológia részéről országos figyelmet vívott ki, az intézmény pedig a 2006-ban elért szakmai sikerek és fejlesztések elismeréseként az „Év Múzeuma” díjban részesült.

Kevésbé örömteli volt ebben az időszakban az a fenntartói döntés, amely az

V. dr. Fodor Zsuzsa történész, megyei múzeumigazgató 1998–2009 között. LDM Digitár

ta az a törekvés, hogy a várból akkor kiköltöző megyei levéltárral együtt mozogva a múzeum számára is a városszéli, egykori szovjet laktanyaépületeket igénybe véve alakítsanak ki kedvezőbb raktározási és munkakörülményeket. Ebbe a folyamatba szólt bele az a fenntartói döntés, amely az igazgatóság és az irodák helyét is a Török Ignác utcai épületben jelölte ki. A régészeti után megtörtént a néprajzi, történeti és

egész intézmény életét, az ott dolgozókat, a múzeumi mindennapokat és nem utolsósorban a múzeumba járókat, a kutatókat és a múzeumot körülvevő társadalmi hálót is hátrányosan érintette: az igazgatóságot és a szakmai munkatársakat a város szélén lévő egykori szovjet laktanya épületeibe helyezték 2007-ben. Az Erzsébet sétányon álló főépület már régóta szűknek bizonyult a kiállítóhely és a szakmai háttér munka színtereként. Ennek orvoslására a muzeológusok egy része a várból lévő piarista rendház épületét vehette birtokba, ahol kiállítóteret is kialakítottak. Ez azonban csak átmeneti megoldásnak bizonyult: a megyei önkormányzat hosszú távon nem múzeumi célra kívánta hasznosítani az épületet. Ezt a folyamatot megelőzte a felsőörsi régészeti raktár és a restaurátorműhelyek Veszprémbe költöztetése. A korábban Felsőörs továbbfejlesztését célzó tervek felváltotta az a törekvés, hogy a várból akkor kiköltöző megyei levéltárral együtt mozogva a múzeum számára is a városszéli, egykori szovjet laktanyaépületeket igénybe véve alakítsanak ki kedvezőbb raktározási és munkakörülményeket. Ebbe a folyamatba szólt bele az a fenntartói döntés, amely az igazgatóság és az irodák helyét is a Török Ignác utcai épületben jelölte ki. A régészeti után megtörtént a néprajzi, történeti és képzőművészeti raktárak Felsőörsről való beköltöztetése is. Miután viszont az eredetileg műtárgyraktárnak szánt épület egy részébe került az igazgatóság és a muzeológusok irodái, valamint az adattár, a teljes műtárgyanyag

Az állandó kiállítás készítése 2006-ban. Kinizsi Pál sírládájának felnagyított rekonstrukciós rajzát festi Somogyvári Zsófia kiadványárus (balra) és Vargáné Rajkai Tünde restaurátor (jobbra). Fotó: Koncz Pál. LDM Digitár

V. dr. Fodor Zsuzsa megyei múzeumigazgató átveszi az „Év Múzeuma 2006” díjat 2007-ben Budapesten a Múzeumok Majálisa rendezvényen. LDM Digitár

nem fért el a Török Ignác utcai épületekben. Egy része, máig megoldatlan problémaként, Felsőörsön maradt. Ennek a folyamatnak az eredményeként alakult úgy, hogy a kiállítóhelyen és a kiállításrendező, valamint a közönségkapcsolati munkatársakon kívül minden gyűjtemény és egység a város szélére került. A műtárgykörnyezet és a hozzáférhetőség szempontjából kedvező változás, valamint az új restaurátorműhelyek kialakításának lehetősége reménykeltő volt, ezzel együtt legalább ennyire előnytelennek bizonyult a muzeológusok, az adattár és a múzeumi szakkönyvtár városszéli kitelepítése.⁴⁷ Kétségtelen, hogy a gyűjteményi munkát megkönnyíti, hogy a gyűjteményért felelős muzeológus irodája a raktár szomszédságában található épületben van, a másik oldalon viszont nehézkesebbé vált a közvetlen kapcsolattartás a múzeum közönségével, azokkal, akik számára a kiállítások és programok készülnek.

Ebben az időszakban folytatódott az 1990-es években már megkezdődött szerkezeti átalakulás: a legtöbb megyei kiállítóhelyet leadta a fenntartó megyei önkormányzat, nagy átalakuláson ment keresztül a korábbi megyei szervezet. Limbacher Gábor néprajzkutató igazgatósága kezdetére (2009) már csak a pápai Gróf Esterházy Károly Kastély- és Tájmuzeum, a kővágóörs-pálkövei Bajcsy-Zsilinszky Endre Emlékház és a Villa Romana Balácsa maradt meg a múzeum fenntartásában. 2013 óta azonban a két előbbi intézményt a települési önkormányzatok, Balácsát pedig a

A Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság munkatársai 2009-ben.

1. Tóth G. Péter történész, 2. Kovács Ilona papírrestaurátor, 3. Szántóné Egri Éva gazdasági ügyintéző, 4. Rende Gizella munkaügyi ügyintéző, 5. Ujj Ágnes szilikátrestaurátor, 6. Kulcsár Ágnes kiállításrendező, 7. Egervári Márta textilrestaurátor, 8. Vidi Nándorné programszervező, 9. Solymosi Lászlóné igazgatósági titkárnő, 10. V. dr. Fodor Zsuzsa történész, múzeumigazgató, 11. Nagyné Horák Anna fotónegatív-táros, 12. Gopcsa Katalin művészettörténész, 13. Mészáros Veronika néprajzos, 14. Csirke Orsolya régész, 15. Kampós József kiállításrendező, gyűjteményi raktáros, 16. Kiss Róbert régésztechnikus, 17. Bárdossy Pál rendszergazda, 18. S. dr. Perémi Ágota régész, igazgatóhelyettes, 19. Ócsi Galambos Csilla általános restaurátor, 20. Vargáné Rajkai Tünde általános restaurátor, 21. Bana Judit gazdasági csoportvezető, 22. Németh Viktória adattáros, 23. Trexler Judit rajzoló, 24. Schleicher Veronika néprajzos, 25. Cziráki Veronika szilikátrestaurátor, 26. Búcsú-Martonosi Gizella kiadványszerkesztő, 27. Oszkó Zsuzsa fotós, 28. Koncz Pál papírrestaurátor, műtárgyvédelmi osztályvezető, 29. Hegyi Nándor régészeti gyűjteményi raktáros, 30. Jámbor Tamás könyvtáros, 31. Nádasy István vezető teremőr, 32. dr. Regenye Judit régész, 33. Király András múzeum-pedagógus, 34. Trexler János sofőr, gondnok, 35. Király Lászlóné műtárgyvédelmi adminisztrátor, 36. Nagy L. István történész (Gróf Esterházy Károly Kastély- és Táj múzeum, Pápa), 37. Hauber János restaurátor (Gróf Esterházy Károly Kastély- és Táj múzeum, Pápa), 38. Pálffy Sándor fémrestaurátor, 39. Janszó Róbert gondnok (Balácsa), 40. Molnár Jenő rajzoló

Nincsenek a képen: S. dr. Lackovits Emőke osztályvezető, néprajzos (nyugdíjba vonult), K. dr. Palágyi Sylvia osztályvezető, régész (nyugdíjba vonult), Rainer Pál régész, történész, Farkas Attila fémrestaurátor, Sári Kálmán farestaurátor, Borbás Levente gyűjteményi raktáros.

A kép V. dr. Fodor Zsuzsa múzeumigazgató nyugdíjba vonulása alkalmából készült.

Fotó: Oszkó Zsuzsa. LDM Digitár

Dr. Limbacher Gábor néprajzkutató, megyei múzeumigazgató, majd a Laczkó Dezső Múzeum igazgatója 2009–2014-ig. LDM Digitár

bású pályázati fejlesztés eredményeit fenntartóként sajnos már csak rövid ideig élvezhettük.

S. dr. Perémi Ágota igazgatóságának kezdete óta (2014) új, várbeli kiállítóhelyekkel bővült a múzeum: a Laczkó Dezső Múzeumé lett a Tűztorony, a Hősök Kapuja új kiállítással, valamint a Veszprémi Törvényszék épületének alsó szintjeiben működött egykori börtön helyiségeiben berendezett kiállítóhely. Egy sajnálatos tüzesetet követően nemcsak külsőleg újulhatott meg a múzeumépület melletti Bakonyi Ház, hanem pályázati támogatásnak köszönhetően etnobotanikai oktatókerttel, új kiállítással és multimédiás fejlesztéssel is gazdagodhatott 2016-ban.

S. dr. Perémi Ágota régész, a Laczkó Dezső Múzeum igazgatója 2014-től. Fotó: Oszkó Zsuzsa. LDM Digitár

Magyar Nemzeti Múzeum tartja fenn. A Laczkó Dezső Múzeum a törvény értelmében megyei hatókörű városi múzeum lett, így Veszprém Megyei Jogú Város fenntartásában látja el továbbra is az egész megyére kiterjedő szakmai munkát. A 2009–2014 közötti időszak egyik maradandó jellemzője volt az európai uniós fejlesztési lehetőségek kihasználása. A múzeum munkatársai párhuzamosan futó múzeumpedagógiai nagypályázatokon dolgoztak, ekkor készült a múzeum épületében az egykori közművelődési terem helyén a korszerű oktató- és előadóterem, a TudásTér, valamint a Török Ignác utcai raktárépület fejlesztéseként tanulmányi raktárunk – mindkettő Schleicher Vera néprajzos muzeológus koncepciója alapján. A Baláca megújulását hozó – Csirke Orsolya tervei és munkája alapján megvalósult – nagyszabású pályázati fejlesztés eredményeit fenntartóként sajnos már csak rövid ideig élvezhettük.

2017-ben a Laczkó Dezső Múzeum egy megyei hatókörű városi múzeum, amely régészeti, néprajzi, történeti, képzőművészeti, iparművészeti, numizmatikai, irodalomtörténeti gyűjteménnyel, szakkönyvtárral, adattárral és fotógyűjteménnyel rendelkezik, összesen csaknem nyolcszáz ezer beletárolt tárggyal, dokumentummal, fotóval, könyvvel. A múzeum megalakulása óta eltelt több mint százötven év alatt a gyűjtés, a megőrzés és a bemutatás alapelvei is sokat változtak, a tárgyak mellett a hozzájuk kapcsoló-

dó információ, tudás is egyre nagyobb szerepet kapott. Ezek a változások mind nyomot hagynak egy folyamatosan formálódó gyűjteményen.

A fenti áttekintés részben szándékosan, részben a forrásokból adódóan vált kronologikus, inkább az eseményeket, jelenségeket számba vevő, mintsem elemző intézménytörténeté. Egyfelől az egyenlőtlen – bizonyos időszakokban aprólékos, bőséges, máskor hiányos – forrásadottságok, másfelől az utóbbi évek-évtizedek eseményeinek időbeli közelsége, a „történelmi távlat” hiánya is indokolta e módszer alkalmazását. Mindazonáltal talán nem haszontalan egyetlen intézmény életének fontosabb eseményeit több évtizeden keresztül áttekinteni, az időközben gyakran változó politikai, társadalmi környezet kontextusában. A 20. század második felének intézménytörténeti feldolgozása a gyűjtemények alakulása, tudományos tendenciák, kiállítások és más szempontok elemzése szerint egy következő lépcső lehetne.

IRODALOM

- BAKAY 1970. = BAKAY Kornél (szerk.): Veszprém megye régészeti topográfiája. A devecseri és sümegi járás. *Magyarország Régészeti Topográfiája 3.* Budapest, 1966.
- ÉRI 1963. = ÉRI István: Beszámoló a Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság 1962. évi munkájáról. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 1.* 1963. 17–26.
- ÉRI 1966a. = ÉRI István: Beszámoló a Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság 1962. évi munkájáról. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 5.* 1966. 23–54.
- ÉRI 1967. = ÉRI István: Beszámoló a Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság 1967. évi munkájáról. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 6.* 1967. 15–35.
- ÉRI 1969. = ÉRI István: Beszámoló a Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság 1968. évi munkájáról. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 8.* 1969. 39–66.
- ÉRI 1970. = ÉRI István: Beszámoló a Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság 1969. évi munkájáról. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 9.* 1970. 7–33.
- ÉRI (szerk.) = ÉRI István (szerk.): *Veszprém megye régészeti topográfiája.* A veszprémi járás. Magyarország Régészeti Topográfiája 2. Budapest, 1969.
- GEISZT 1983. = GEISZT Jakabné: A Bakonyi Múzeum története közművelődési tevékenységének tükrében, 1945–1975. In: *Veszprém megyei honismereti tanulmányok 9.* Tízéves a veszprémi üzemtörténet-írók klubja: válogatás a megyei üzem- és intézménytörténeti dolgozatokból. Veszprém, 1983. 169–190.
- GEISZT 1989. = DR. GEISZT Jakabné: A Veszprém Megyei Múzeumok Baráti Köre tevékenysége 1979–1989. In: UZSOKI András (szerk.): *Emlékkönyv a Veszprém Megyei Múzeumok Baráti Köre 10 éves fennállására.* Veszprém, 1989.
- JÁNOSKA–TÖRÖ–VARGA 1984. = JÁNOSKA Péter – TÖRÖ László – VARGA Kázmér: A Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság felsőörsi műtárgyvédelmi központjának fejlesztési terve, 1986–2000. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 17.* 1984. 815–825.
- KONCZ 1999. = KONCZ Pál: Műtárgyvédelem a veszprémi múzeumban. *Magyar Múzeumok* 1999/2. 41–42.
- K. PALÁGYI 1984. = K. PALÁGYI Sylvia: A balácai kutatások története (1904–1976). *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 17.* 1984. 27–51.
- PETÁNOVICS–TÖRÖ 1971. = PETÁNOVICS Katalin – Törö László: Veszprém megye néprajzi kutatásának 10 éves távlati terve. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 10.* 1971. 29–52.

- PRAZNOVSZKY–GEISZT 1993–1994. = PRAZNOVSZKY Mihály – GEISZT Jakabné: Beszámoló a Veszprém megyei múzeumi szervezet 1987–1992 közötti tevékenységéről. *Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 19–20.* 1993–1994. 25–40.
- SÁGI (szerk.) 1966. = SÁGI Károly (szerk.): Veszprém megye régészeti topográfiája. A keszthelyi és tapolcai járás. *Magyarország Régészeti Topográfiája 1.* Budapest, 1966.
- S. LACKOVITS 2000. = S. LACKOVITS Emőke: Előszó. In: REGENYE Judit (szerk.): *Kralovanszky Alán Veszprém megyei kutatásaiból.* Veszprém, 2000. 11–13.
- TORMA 1972. = TORMA István (szerk.): Veszprém megye régészeti topográfiája. A pápai és zirci járás. *Magyarország Régészeti Topográfiája 4.* Budapest, 1972.
- TÖRÖCSIK 1984. = A Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság 1982–83. évben végzett tevékenysége. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 17.* 1984. 11–25.
- TÖRÖCSIK 1986. = A Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság 1984–85. évben végzett tevékenysége. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 18.* 1986. 9–19.
- TÖRVÉNYEK 1950. = Törvények és törvényerejű rendeletek 1949. I–II. A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 4.217/1949 (IX. 6.) M. T. számú rendelete alapján közléstesi a Minisztertanács Elnökének Hivatala. Budapest, 1950. I. 108. és 112.

JEGYZETEK

- ¹ Az 1949. évi 13. törvényerejű rendelet 5–8. paragrafusa foglalkozik a közgyűjteményekkel, a 27. paragrafus pedig a régészeti leletek tulajdonjogával. TÖRVÉNYEK 1950. I. 108. és 112.
- ² GEISZT 1983. 174.
- ³ LDM Múzeumtörténeti Adattár 71.1341.
- ⁴ LDM Múzeumtörténeti Adattár 71.10229 és 71.13245.
- ⁵ LDM Múzeumtörténeti Adattár 49.055/1977.
- ⁶ LDM Múzeumtörténeti Adattár 49.055/1977. Vajkai eredetileg orvosi végzettséget szerzett a Pázmány Péter Tudományegyetemen, majd érdeklődése a paraszti kultúra felé fordult. Vidéken végzett gyakornoki éve után a budapesti Néprajzi Múzeumban dolgozott, majd Veszprémben kapott pozíciót.
- ⁷ LDM Múzeumtörténeti Adattár 49.053/1977.
- ⁸ LDM Múzeumtörténeti Adattár 71.8594. Ezt megelőzően, a múzeumok állami tulajdonba vételére és a végleges névválasztás között a múzeum rövid ideig viselte a „Veszprémi Állami Múzeum” nevet, a végleges nevek között pedig felmerült „Lóczy Lajos Múzeum” elnevezés is. LDM Múzeumtörténeti Adattár 49.055.
- ⁹ LDM Múzeumtörténeti Adattár 50.7720.
- ¹⁰ GEISZT 1983. 174.
- ¹¹ LDM Múzeumtörténeti Adattár 71.13798 (223).
- ¹² LDM Múzeumtörténeti Adattár 71.13945–13950 (16).
- ¹³ GEISZT 1983. 178.
- ¹⁴ ÉRI 1963. 17.
- ¹⁵ A Bakonyi Múzeumon kívül a Balatoni Múzeum, a Tihanyi Múzeum, a balatonfüredi Jókai Emlékmúzeum, a badacsonyi Irodalmi Emlékmúzeum, a sümegi Kisfaludy Múzeum, a pápai Városi Múzeum, a zirci Reguly Antal Múzeum, a zalavári Falumúzeum, a veszprémi Vármúzeum, a hévízi fürdőtörténeti kiállítás és a túskevári Falumúzeum alkotta a megyei szervezetet.
- ¹⁶ Ilyen volt pl. a Herendi Porcelánmúzeum, a Sümegi Vármúzeum, vagy a pápai Kékfestő Múzeum.
- ¹⁷ ÉRI 1970. 7.
- ¹⁸ SÁGI (szerk.) 1966; ÉRI (szerk.) 1969; BAKAY 1970; TORMA 1972.

- ¹⁹ ÉRI 1966a. 29.
- ²⁰ ÉRI 1967. 16.
- ²¹ PETÁNOVICS–TÖRŐ 1971. 29–45.
- ²² ÉRI 1966a. 27.
- ²³ KONCZ 1999. 41.
- ²⁴ 1965-ben Borsos Miklós, 1966-ben Egry József, 1967-ben Bene Géza, 1968-ben Rippl-Rónai József, 1969-ben Amerigo Tot és Udvardi Erzsébet, 1970-ben Martyn Ferenc, 1972-ben Varga Imre, 1973-ban Kondor Béla és Gorka Livia alkotásait láthatták a nyári szezonban több tízezeren, esetenként több mint százezren. A Borsos-kiállítást kiemelkedő érdeklődés kísérte, 145.000 látogató nézte meg, 3500 példányban fogyott el a katalógus, a rádió élő adásban közvetített a megnyitóról és az országos sajtó is többször cikkezett a tárlatról. LDM Múzeumtörténeti Adattár 33933.
- ²⁵ ÉRI 1966a. 25.
- ²⁶ ÉRI 1970. 7.
- ²⁷ GEISZT 1983. 178.
- ²⁸ ÉRI 1969. 39.
- ²⁹ JÁNOSKA–TÖRŐ–VARGA 1984. 816.
- ³⁰ Ahogy ezt S. Lackovits Emőke is megfogalmazta Kralovánszky Alán Veszprém megyei kutatásairól megjelent kötet előszavában. S. LACKOVITS 2000. 12.
- ³¹ K. PALÁGYI 1984. 47.
- ³² A balácai kutatások háttérét megvilágító információkat köszönöm Regénye Juditnak és Rainer Pálnak.
- ³³ GEISZT 1989. 8.
- ³⁴ A Múzeumegylet történetét Regénye Judit foglalta össze 2017. május 11-én tartott előadásában. Köszönet illeti a rendelkezésemre bocsájtott információkért.
- ³⁵ GEISZT 1989. 8.
- ³⁶ TÖRŐCSIK 1984. 11.
- ³⁷ JÁNOSKA–TÖRŐ–VARGA 1984. 816.
- ³⁸ JÁNOSKA–TÖRŐ–VARGA 1984. 817.
- ³⁹ JÁNOSKA–TÖRŐ–VARGA 1984. 819–821.
- ⁴⁰ TÖRŐCSIK 1986. 10.
- ⁴¹ PRAZNOVSZKY–GEISZT 1993–1994. 25.
- ⁴² A Veszprém megyei múzeumi szervezet intézményrendszere 1992-ben tizenhat tagot számlált: Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém; Bakonyi Ház, Veszprém; Vármúzeum, Veszprém; Gróf Eszterházy Károly Kastély és Tájmuzeum, Pápa; Római villa, Baláca; Balatoni ház, Tihany; Múzeum, Tihany; Skanzen, Tihany; Jókai villa, Balatonfüred; Egry József Múzeum, Badacsony; Szegedy Róza ház, Badacsony; Skanzen, Nagyvázsony; Skanzen, Bakonybél; Bajcsy-Zsilinszky Emlékház, Pálköve; Helytörténeti kiállítás, Tüskevár; Műtárgyvédelmi Központ, Felsőörs. A múzeumi szervezet anyagából létrehozott önkormányzati kiállítóhelyek: Nagy László Emlékház, Iszkáz; Simon István Emlékház, Bazsi; Vajda Péter Emlékház, Vanyola; Városi Múzeum, Ajka. Lásd: PRAZNOVSZKY–GEISZT 1993–1994. 31.
- ⁴³ PRAZNOVSZKY–GEISZT 1993–1994. 26.
- ⁴⁴ PRAZNOVSZKY–GEISZT 1993–1994. 27–28.
- ⁴⁵ PRAZNOVSZKY–GEISZT 1993–1994. 37.
- ⁴⁶ A kiállítás kurátora Tóth G. Péter történész muzeológus volt, a tárlat létrejöttéhez minden muzeológus hozzájárult szakmai munkájával. A kiállítás csaknem közvetlenül az 1985-ben létrehozott állandó kiállítást váltotta, elkészülte előtt rövidebb ideig állt a „*Térjünk a tárgyra!*” című tárlat.
- ⁴⁷ Utóbbi sorsa máig nem rendeződött, a Veszprém Megyei Levéltára épületében kapott – átmenetileg – helyet.